- communicative competence in the educational system]. *Information technologies and teaching aids*, 45, 1, pp. 55-56.
5. Loboda, V.V., 2012. Pidvyshchennya yakosti navchal'noho protsesu zasobamy IKT [Improving the quality of the educational process by means of ICT] [online]. *Information technologies and teaching aids*, 4(30). Available at: <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
 6. Bykov, V.Yu., 2010. Suchasni zavdannya informatyzatsiyi osvity [Modern tasks of informatization of education]. *Information Technologies and Teaching Aids*, 1(15).
 7. Zastosuvannya IKT v osvith'omu protsesi zakladu zahal'noyi seredn'oyi osvity [Application of ICT in the educational process of a general secondary education institution.]. [online] Available at: <https://vseosvita.ua/library/zastosuvannya-ikt-v-osvitnomu-procesi-zakladu-zagalnoi-serednoi-osviti-15747.html>.

УДК 378.14

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)- 124-129

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Попадич О. О.

TEACHER TRAINING IN FORMATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' LEGAL KNOWLEDGE BY MEANS OF INNOVATIVE AND CREATIVE ACTIVITY

Popadych Olena

Провідною ідеєю підготовки вчителя до формування правових знань учнів має бути спрямування на гуманістичні цінності, що передбачає послуговування креативними методами та переходом педагога до інноваційної практики. Визначено найтипівіші ознаки готовності педагогів до втілення зазначених педагогічних вимог. Обґрунтовано вимоги щодо готовності вчителя початкової школи до формуванні правових знань учнів.

Ключові слова: початкова школа, вчитель, правові знання, креативність, інноватика

The main idea of teacher training in the formation of primary school students' legal knowledge should be focused on humanistic values, which involves the use of creative methods and the transition of the teacher to innovative practice. The most common features of the teacher's readiness to realize these pedagogical requirements have been defined, including the ability to recognize the student's free and personal will regarding the concept of the world; the ability to evaluate certain own actions as seen by the students, the ability and desire to pay attention to the views of the student, to understand his/her vision of the content and consequences of the proposed pedagogical ideas; a clear conviction that the teacher and student are possible equal partners in the educational process; ability to take into account the subjective experience of all students in the learning process, etc. It has been substantiated that the primary school teacher's readiness for the formation of students' legal knowledge includes the following issues: studying the personal students characteristics; analysis of legal knowledge specifics regarding the age abilities of primary school students; identifying the most effective sources of experience for students with different personal potential; the teacher's ability to diagnose the level of students' legal readiness; finding means of optimizing the students' legal knowledge formation; differentiation of the goals of legal training for students with different opportunities, in particular with regard to inclusive education opportunities; designing for a particular student the ability to independently expand and supplement legal knowledge; pedagogical support of students' positive aspirations; purposeful formation of students' ideas about legal values, as well as enhancing the methodological component of professional activity.

Key words: *primary school, teacher, legal knowledge, creativity, innovation*

Сьогодні цілком очевидно, що вчитель як суб'єкт педагогічного процесу є основним чинником реформування освітніх систем. У зв'язку з суттєвими змінами навчальних закладів і загалом суспільства свідомість педагога має бути спрямована на гуманістичні цінності, тобто послуговуватися креативними методами у своїй професійній діяльності. Водночас, із переходом педагога до інноваційної практики за оновленості й реорганізації освітньої системи переносяться акценти в системі неперервної освіти педагогів на креативність і фаховість, креативно-пошукову діяльність, самоорганізацію, саморозвиток, ознайомлення з варіативними педагогічними технологіями тощо. Причин нереалізованості зазначеного переходу чимало: по-перше, заслабка підготовка, а відтак – фахова перепідготовка майбутніх педагогів, несучасні догми та шаблони, сформовані у школі; по-друге, певна невідповідність між програмами початкової й середньої шкіл, через що підготовка у початкових класах не продовжується у практиці вчителів-предметників; по-третє, вплив багаторічної звичної викладацької практики й репродуктивної бази практики традиційного навчання.

Готовність до формування правових знань учнів є інтегральним особистісним утворенням із стійким прагненням до креативного застосування й розробки засобів такої організації, наявності відповідних знань і вмінь, комплексу індивідуально-психологічних і ознак, що забезпечують високу результативність фахового функціонування, є результатом підготовки до такого виду діяльності та складовою їхньої фахової підготовки до педагогічної діяльності загалом.

Аналіз останніх публікацій підтверджує актуальність зазначеної проблеми.

На думку дослідниці М. Пайкуш, важлива умова формування готовності майбутнього вчителя полягає в забезпеченні його спроможності розвивати й доповнювати власні знання й уміння, адаптуючи їх до конкретної сфери загальноосвітніх закладів [6, с.9].

Інноваційна діяльність – зазначає Л. Машкіна – «це створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно-педагогічні відносини. Цілісне осмислення інноваційної педагогічної діяльності з позицій діяльнісного підходу вимагає розуміння суб'єктивних і об'єктивних сторін даного процесу. Вкрай важливим є знання його об'єктивної сторони, а саме: протиріч і закономірностей власне інноваційної діяльності» [5, с.99].

Зокрема, основними вадами практики правової підготовки молодших школярів є: «відсутність єдиної програми здійснення правового виховання, внаслідок чого воно має хаотичний характер; у змісті правовиховної роботи переважають питання кримінального і адміністративного права, що робить правову підготовку учнів однобокою; у правовиховній роботі домінують вербальні методи виховання, що збіднює можливість формування в учнів умінь та навичок правомірної поведінки; недостатня орієнтація програм з навчальних предметів на правовиховну роботу з учнями; слабка методична робота з підготовки класоводів до правового виховання учнів; недостатнє залучення до неї батьків, представників правоохоронних органів і громадськості» [2, с.8].

Т. Лазарева вважає, що розроблення методичної системи підготовки до творчої професійної діяльності базується на низці положень, зокрема: «творча діяльність людини має діалектичний характер, зумовлена соціальними та культурними потребами суспільства та здійснюється за визначеними нормами і законами; основу творчого навчання складають проблемність, активна творча діяльність, отримання власного творчого досвіду, самостійність у вирішенні проблемних ситуацій; основним чинником розвитку має стати формування моральної, духовної особистості з метою гуманістичного розвитку суспільства» [4, с.11-12].

У дослідженні ми спиралися також на наукові праці щодо свободи творчості (Н. Бочарова [1]), формування у молодших школярів основ правової культури в процесі позаурочної діяльності (О. Колосова [3]), загальноправових навчальних дисциплін у формуванні креативного потенціалу майбутнього вчителя (А. Щадрина [7]). особливостей

реалізації технології педагогічного моніторингу правового виховання (Ж. Шудра [8]) та ін.

Водночас, проблема підготовка вчителя до формування правових знань учнів початкових класів засобами інноваційно-творчої діяльності залишається малодослідженою, що зумовило вибір теми пропонованої статті.

Метою статті є обґрунтування вимог щодо готовності вчителя початкової школи до формуванні правових знань учнів засобами інноваційно-творчої діяльності.

Педагогічна наука трактує інноваційну діяльність як планомірну педагогічну функцію на базі опанування (рефлексії) власного практичного педагогічного досвіду завдяки порівнянню й вивченню, вимірюванню й розвитку навчального процесу задля здобуття кращих результатів, нових знань, якіснішої практики. Зміст залежить від мети й принципів, тож педагогічна діяльність переважно ґрунтується на певному змісті, тобто на тому, які знання мають здобути учні й які особистісні риси належить їм прищепити. Інновація слугує «входженням усередину нового» або «знаходженням усередині нового». Готовність і спроможність перебувати «всередині нового» є основною складовою визначення готовності впроваджувати інноваційні педагогічні задуми.

Найтиповішими ознаками готовності вчителя початкової школи до втілення креативних інноваційних ідей вважаємо такі: спроможність визнання вільного й особистого волевиявлення учня стосовно уявлень про світ; спроможність оцінювати певні власні вчинки очима учнів, спроможність і бажання звернути увагу на погляди учня, зрозуміти його бачення змісту і наслідків запропонованих педагогічних ідей; чітка впевненість, що педагог і учень можливі рівноправні партнери навчального процесу; здатність враховувати в навчальному процесі суб'єктивний досвід усіх учнів тощо.

Надійний засіб перевірки готовності вчителя до впровадження інноваційних ідей, спрямованих на учня, – суб'єкт-суб'єктні взаємини й дії педагога (чи опис особистих дій) за педагогічних ситуацій. Найкраще креативність педагога помітна з його пошуків найкращого способу планування навчально-виховного процесу, тобто діяльності для забезпечення усіх можливих результатів за мінімальних затрат зусиль і часу педагогів та учнів.

Інструментарій творчої практики вчителя повсякчас має бути розмаїтим, відповідати аспектам педагогічної практики, розглянутим упродовж загальнопедагогічної підготовки й перепідготовки майбутніх фахівців. Завдання вчителя – організація діяльності на різних рівнях пізнавальної активності, спрямована на навчально-виховну роботу з учнями.

М. Якубовські радить поглибити методичну складову, створивши науково-методичний блок із поєднанням фахової й методичної підготовки майбутнього вчителя. Основні завдання науково-методичної підготовки вчителів, на думку дослідника: формування в них знань із фахових предметів, обізнаність у здобутках і труднощах новітньої науки; прищеплення знань із методики читання предметів у загальноосвітній школі (орієнтування в меті, завданнях і теорії викладання дисципліни, чинних шкільних програмах, підручниках та навчальних посібниках); вивчення суті, змісту й опанування методами формування мислення учнів; формування навичок щодо основних способів наукових досліджень; формування науково-методичних знань, умінь і навичок; спроможності спрямовувати на особистісно орієнтоване навчання учнів; готовності до науково-методичної практики, працюючи в школі [9].

Важливе значення мають дослідження з проблем пропедевтики правових знань. Поняття «пропедевтика правових знань» є навчальним курсом, за опанування якого в учнів виробляються складові знань як основа для поглибленішого їх вивчення в основній і старшій школах. Пропедевтичні правові знання з елементами звичних знань формують в учнів-початківців цілісне уявлення про світ. Водночас вони повинні бути основою для подальшого опанування систематичних курсів правових дисциплін.

Одне з важливих завдань пропедевтичних курсів полягає в розвитку спостережливості й закладення засад експериментальних навичок учнів. Якість спостережливості на різних вікових рівнях і в різні історичні часи безпосередньо залежить від низки зовнішніх об'єктивних і внутрішніх суб'єктивних передумов.

У зв'язку з особливостями правознавчих дисциплін, колективної роботи, необхідно діагностувати такі індивідуальні риси особистості учня: здатність аргументувати власні дії; здатність самоконтролю; ступінь розвитку комунікативних навичок, міжособистісних взаємин учнів; межа хвилювання учнів, що, вважає низка вчених, істотно позначається на результатах навчання й вимагає від учителя реальної допомоги учням, аби запобігти проявам страху, тривоги, дискомфорту.

Процес формування готовності вчителя – це взаємозв'язки й цілісні системні властивості процесу перепідготовки, які треба розглядати динамічно.

Отож, готовність є інтегральним особистісним утворенням зі стійким прагненням до креативного застосування й розроблення засобів такої організації, наявністю відповідних знань і вмінь, а також низки особистісно-психологічних і характерологічних ознак, що забезпечують якнайвищу ефективність функціонування, є результатом підготовки до такого виду діяльності й складовою їхньої фахової готовності до педагогічної практики загалом.

У нашому дослідженні формування готовності до правових знань учнів є станом особистості, що ґрунтується на її психологічних, моральних, фахових якостях, котрі забезпечують спроможність учителя якнайкраще поєднувати урочну й позаурочні форми роботи, послуговуючись активними методиками навчання, популяризуючи правові знання з використанням сучасних інформаційних джерел і конкурсної роботи учнів. Обов'язок учителя – знання новітніх форм педагогічної діяльності задля виконання двох взаємопов'язаних освітніх завдань: забезпечення розвитку особистості дитини й повсякчасне самовдосконалення. Саме тому усталені форми організованості учнів у освітньому процесі новітньої школи доповнено новими, такими, що заохочують особисту ініціативу і слугують рушієм для самовизначення й самореалізації учнів.

На нашу думку, професійна готовність вчителя в початковій школі до формування правових знань учнів передбачає:

- вивчення особистісних характеристик учнів;
- аналіз специфіки правових знань відповідно до вікових можливостей учнів початкової школи;
- визначення найбільш ефективних джерел досвіду для учнів з різним особистісним потенціалом;
- вміння вчителя діагностувати стан правової підготовленості учнів;
- знаходження засобів оптимізації формування правових знань учнів;
- диференціація цілей правової підготовки для учнів з різними можливостями, зокрема з урахуванням можливостей інклюзивної освіти;
- проектування для конкретного учня можливості самостійно розширювати та поповнювати правові знання;
- педагогічна підтримка учнів у його позитивних устремліннях;
- цілеспрямоване формування у вихованців уявлення про правові цінності.

Зазначені ознаки ключові у встановленні спроможності чи неспроможності вчителя втілювати інноваційну педагогічну ідею, спрямовану на особистість учня. Якщо ці ознаки відсутні, то вчитель не готовий (або недостатньо готовий) реалізовувати інноваційні задуми.

Таким чином, провідною ідеєю підготовки вчителя до формування правових знань учнів має бути спрямування на гуманістичні цінності. Ознаками готовності до втілення зазначених педагогічних вимог є спроможність оцінювати певні власні вчинки очима учнів; спроможність і бажання звернути увагу на погляди учня; здатність враховувати в навчальному процесі суб'єктивний досвід усіх учнів тощо. Готовність вчителя початкової школи до формування правових знань учнів передбачає вивчення особистісних характеристик учнів; аналіз специфіки правових знань відповідно до вікових можливостей учнів початкової школи; вміння вчителя діагностувати стан правової підготовленості учнів; знаходження засобів оптимізації формування правових знань учнів; цілеспрямоване формування у вихованців уявлення про правові цінності тощо.

До подальших напрямів дослідження відносимо виокремлення та конкретизацію принципів підготовки вчителя до формування правових знань учнів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бочарова Н. В. *Значення конституційного забезпечення свободи творчості та права на результати творчої діяльності в умовах інформаційного суспільства*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету». Серія: Юриспруденція. № 7. С. 69–72.
2. Запорожан, І. Г. *Педагогічні основи правовиховної роботи з молодшими школярами*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Тернопільський держ. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2002. 19 с.
3. Колосова О. В. *Формування у молодших школярів основ правової культури в процесі позаурочної діяльності*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2011. 22 с.
4. Лазарева Т. А. *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі до творчої професійної діяльності*: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проф.-техн. освіти. Київ, 2015. 42 с.
5. Машкіна Л. *Теоретичні засади інноваційної діяльності педагога*. Педагогічний дискурс. 2014. Вип. 17. С. 98–101.
6. Пайкуш М. А. *Підготовка майбутнього вчителя до профільного навчання фізики в загальноосвітніх закладах*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського. Вінниця, 2007. 20 с.
7. Шадріна А. В. Роль загальноправових навчальних дисциплін у формуванні креативного потенціалу майбутнього вчителя. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 30. С. 389–393.
8. Шудра Ж. Особливості реалізації технології педагогічного моніторингу правового виховання дошкільнят. *Сучасне докілья: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Ніжин, 16-18 листопада 2017 р. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. С. 233–236.
9. Якубовски М. А. *Математическое моделирование профессиональной деятельности учителя*: монография / под ред. И. М. Козловской. Львов: Евросвіт, 2003. 428 с.

References

1. Bocharova, N.V. *Znachennya konstytutsiynoho zabezpechennya svobody tvorchosti ta prava na rezul'taty tvorchoyi diyal'nosti v umovakh informatsiynoho suspil'stva* [The importance of the constitutional provision of the freedom of creativity and the right to the results of creative activity in the conditions of the information society]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, 7, pp. 69-72.
2. Zaporozhan, I.H., 2002. *Pedahohichni osnovy pravovykhovnoyi roboty z molodshymy shkolyaramy* [Pedagogical foundations of law enforcement work with younger students]. Abstract of dissertation Candidate of Pedagogical Sciences. Ternopil state ped. Univ. named after Volodymyr Hnatiuk.
3. Kolosova, O.V., 2011. *Formuvannya u molodshykh shkolyariv osnov pravovoyi kul'tury v protsesi pozaurochnoyi diyal'nosti* [Formation of the basics of legal culture in the course of extra-curricular activity in junior schoolchildren]. Abstract of dissertation Candidate of Pedagogical Sciences. Vinnitsa state ped. Univ. named after M. Kotsiubynskyi.
4. Lazarieva, T.A., 2015. *Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maybutnikh inzheneriv-tekhnologiv kharchovoyi haluzi do tvorchoyi profesiynoi diyal'nosti* [Theoretical and methodological bases of preparation of future food engineers to creative professional activity]. Abstract of dissertation Doctor of Pedagogical Sciences. National Academy of

- Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Vocational Education.
5. Mashkina, L., 2014. Teoretychni zasady innovatsiynoyi diyal'nosti pedahoha [Theoretical principles of innovative activity of the teacher]. *Pedagogical discourse*, 17, pp. 98-101.
 6. Paikush, M. A. 2007. *Pidhotovka maybutn'oho vchytelya do profil'noho navchannya fizyky v zahal'noosvitnikh zakladakh* [Preparation of the future teacher for profile teaching of physics in general educational institutions]. Abstract of dissertation Candidate of Pedagogical Sciences. Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsyubinsky.
 7. Shadrina, A.V., 2013. Rol' zahal'nopravovykh navchal'nykh dystsyplin u formuvanni kreatyvnoho potentsialu maybutn'oho vchytelya [The role of common law disciplines in shaping the creative potential of a future teacher]. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 30, pp. 389-393.
 8. Shudra, Zh., 2017. Osoblyvosti realizatsiyi tekhnolohiyi pedahohichnoho monitorynhu pravovoho vykhovannya doshkil'nyat [Features of implementation of technology of pedagogical monitoring of legal education of preschool children]. In: *Modern environment: current problems, experience, development prospects. All-Ukrainian scientific and practical conference*. Nizhyn, 16-18 November, 2017. Nizhyn: M. Gogol National University.
 9. Yakubovsky, M.A.; Kozlovskaya, I.M. ed., 2003. *Matematycheskoe modelyrovanye professyonal'noy deyatelnosti uchytelya* [Mathematical modeling of the teacher's professional activity]. Lviv: Eurosvit.

УДК 378.011.3-051:167.1(045)

DOI:10.31339/2617-0833-2020-1(28)-129-132

SOME PROBLEMS OF PROFESSIONAL TRAINING OF A FUTURE TEACHER

Rozman Iryna, Melyna Iryna

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Розман І.І., Мелина І.

The article deals with some problems of training a young specialist for work in educational institutions. Emphasis is placed on the fact that training a high-grade specialist is extremely difficult. The focus is primarily on the difficulties that begin with a clear understanding of what a professional teacher should be, what qualities and competencies he should possess. The requirements for the young specialist and his level of competence are indicated.

Key words: professionalism, implementation, analysis, proposal, competence, effort, training.

У статті розглядаються окремі проблеми підготовки молодого спеціаліста для роботи у закладах освіти. Наголошена увага на тому, що здійснення професійної підготовки фахівця високого татунку є надзвичайно складною справою. Закцентована увага перш за все на труднощах, які розпочинаються із чітких уявлень про те, яким має бути учитель-професіонал, якими якостями і компетентностями він має володіти. Зазначені вимоги щодо молодого фахівця та рівня його компетентності.

Ключові слова: професійність, впровадження, аналіз, пропозиція, компетентність, зусилля, навчання.

Formation of pedagogical conditions for ensuring the quality of methodological training of the teacher is carried out seriously and systematically. Training a high-grade specialist is extremely difficult. This intertwining of external and internal, positive and negative, active and indifferent leads to difficulties in the implementation of high quality pedagogical education [2].